



Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti

**RESPUBLIKA
KONFERENSIYASI**



“YOSH AVLODDA KITOBXONLIK KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI TAJRIBALARI”

30-yanvar, 2025

milliytarbiya.uz

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
QORI NIYOZIY NOMIDAGI TARBIYA PEDAGOGIKASI MILLIY INSTITUTI**

**“YOSH AVLODDA KITOBXONLIK
KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING
ISTIQBOLLI TAJRIBALARI” MAVZUSIDAGI
RESPUBLIKA KONFERENSIYA
MATERIALLAR TO‘PLAMI**

30 - yanvar 2025 – yil

**TOSHKENT
2025**



ISSN: 2181-3337

**“Yosh avlodda kitobxonlik kompetensiyalarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari”
mavzusidagi xalqaro konferensiya materiallar to‘plami 30 - yanvar 2025 -yil
materiallar to‘plami**

Nashr etishda qatnashganlar:

Mas’ul muharrirlar:

X.I.Ibraimov – *Pedagogika fanlari doktori, O‘zFA haqiqiy a’zosi, akademik*

M.Umaraliyeva – *Pedagogika fanlari falsafa doktori(PhD), katta ilmiy xodim*

Pedagogika fanlari doktori, akademik X.I.Ibraimovning umumiy tahriri ostida.

© Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti
© Mualliflar



“YOSH AVLODDA KITOBXONLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI TAJRIBALARI” MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA KONFERENSIYA
MATERIALLAR TO‘PLAMI

MUNDARIJA

1-SHO‘BA
O‘QUVCHILAR O‘RTASIDA KITOBXONLIKNI RIVOJLANTIRISHNING TARBIYAVIY
AHAMIYATI VA ZARURATI

<i>X. И.Ибраимов</i> Ўқувчиларда китобхонлик компетенциясини ривожлантиришнинг халқаро тажрибалари	12
<i>Р.Х.Джураев</i> Как сформировать интерес к книге подростокующее поколение.....	16
<i>М.Қуронов, Ш.Жуманов</i> Ўқувчиларни китобхонликка ўргатишнинг “atomic habits” контексти	20
<i>R.Safarova</i> Kitob mutolaasi – ta’lim oluvchilarning intellektual, ma’naviy-axloqiy hamda madaniy jihatdan rivojlantirish omili sifatida	24
<i>Махмудов А.Х</i> Бола тарбиясида оилавий китобхонликнинг ўрни ва роли	28
<i>Турдиева К.Ш.</i> Ёш болалар китобхонлик компетенциясини ривожлантиришда болалар шеърятининг ўзига хослигининг аҳамияти	31
<i>Умида Тешабоева</i> Мутолаа маданиятининг шаклланиши – китобхон фаоллиги ва кутубхоначи билимига чамбарчас боғлиқ.....	37
<i>Karimov K. A.</i> Inklyuziv ta’lim-tarbiyada kitobxonlikni rivojlantirish va uning tarbiyaviy ahamiyati	41
<i>Umaraliyeva M.</i> Nogironligi mavjud bo‘lgan o‘quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish.	45
<i>Qaraxonova L. M.</i> Mahalla-oila-maktab hamkorligida kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning o‘ziga xos jihatlar.....	48
<i>Dinara Muminova</i> Zamonaviy bolalar kitobi - zamonaviy didaktika Modern children’s book as a tool of modern didactics.....	51



<i>Sa’dullayeva Sarvinoz Ubadullo qizi</i> O‘quvchilarning estetik tarbiyasini rivojlantirishda kitob va kitobxonlikning ahamiyati va o‘rni.....	154
<i>Маджитова Ситора Собит кизи</i> Чтение в эпоху цифровых технологий: вызовы и возможности для учащихся дошкольного возраста.	157
<i>Musurmonkulova Oysuluv Yulbekovna</i> Kitob – do‘st, maslahatchi va ustoz	164
<i>Габдулманова Ильнура Минисламовна</i> Музыка как средство развития восприятия художественного произведения школьниками на уроках литературного чтения	169
<i>Xaliqov Jasurjon A‘zamovich, Tursunqulova M.T.</i> Musiqqa orqali o‘quvchilarda kitobxonlik kompetensiyasini shakllantirish.....	171
<i>Qayumova Shoxsanam To‘lqin qizi</i> O‘quvchilar o‘rtasida kitobxonlik va o‘qish savodxonligini rivojlantirish	173
<i>Jabborov S.T</i> Bolalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning o‘rni.....	175
<i>Samatova Iroda Azamjon qizi</i> O‘quvchilarni ijtimoiy-siyosiy kompetensiyasini shakllantirishda tarbiya treninglaridan foydalanish.....	178
<i>Бегматов Мансур Адгарович</i> Мутолаадан йироқ ёш авлод муаммоси: сабаблари, оқибатлари ва жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари тажрибаси мисолида уларнинг назарий ечимлари.....	181
<i>Kadirova Nilufar Mirkarim qizi</i> Maktabgacha yoshdagi lider bolalarda kitobxonlik ko‘nikmasini shakllantirishda oilaning o‘rni.....	186
<i>Алимов Мурсардор Соатович</i> Алишер Навоийнинг китобхонлиги.....	190
<i>Muxamadiyev Xojiaqbar Aslitdinovich</i> Oilaviy bolalar uylari tarbiyalanuvchilari o‘rtasida kitobxonlikni rivojlantirish va uning tarbiyaviy imkoniyatlari.....	193

2-SHO‘BA

O‘QUVCHILARDA KITOBXONLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI

<i>A.G‘Norboyev</i> “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili”da ekologik ta’lim-tarbiya tizimini isloh qilishning asosiy yo‘nalishlari to‘g‘risida.....	198
--	-----



<i>Gulyamova Aziza</i> Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish tarbiyaviy zaruriyat sifatida	201
<i>Rasulova Mushtariy Xushnutjonovna</i> Talabalar o‘rtasida kitobxonlikni targ‘ib qilishning xitoy tajribasi	204
<i>Namozova Madina Toyir</i> Talabalarda marginal madaniyatga qarshi immunitetni shakllantirishda kitobxonlikning ahamiyati	208
<i>Alibayev Doniyorjon Shuxratjonovich</i> Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari orasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishning tarbiyaviy imkoniyatlari.....	211
<i>Nuriddinova Dilrabo Nurbek</i> O‘zbekistonda maktab o‘quvchilari o‘rtasida kitobxonlikni rivojlantirish va uning tarbiyaviy imkoniyatlari.....	214
<i>Madraimova Halima G‘ayrat</i> Boshlang‘ich ta’lim o‘quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini mustaqil ishlar orqali shakllantirish va o‘quvchilarda o‘qish savodxonligini rivojlantirish	218
<i>Шукурулло Мардонов</i> Педагогиканинг пайдо бўлиши ва ривожланиши	222
<i>Olimov B.A.</i> Kitobxonlik madaniyatini shakllantirish – davr talavi	226
<i>Malikova Dilraboixon</i> Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida kitob mutolaasiga yo‘naltirilgan madaniy muhitni yaratish strategiyalari	228
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i> Tarbiya fani darslarida o‘quvchilarning huquqiy kompetensiyalarni shakllantirishda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishning ustuvor jihatlar.....	231
<i>Saydaliyev Abbosxon Ibroximxon o‘g‘li</i> Tarix darslari orqali o‘quvchilarning kitobxonlik madaniyati va tanqidiy-tahliliy fikrlash ko‘nikmalarini tarbiyalash.	234
<i>Б.М.Хакимова</i> Роль чтения в обучении подростков принимать самостоятельные решения.....	237
<i>Ботирова Назокат Рузимовна</i> Ўқувчиларда меъморлик обидаларига оид кутубхона материаллари воситасидан фойдаланишнинг узига хос йуллари	240
<i>Sultonsaidova Mushtariy Abzalxonovna</i> Maktabgacha yoshdagi bolalarni kitobxonlikka qiziqishlarini shakllantirishda tarbiyachilarning o‘rni.	244



YuNESKO tomonidan musiqa ta'limi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlarda musiqa va kitobxonlikning uyg'unligi o'quvchilar o'rtasida kitobga bo'lgan qiziqishni oshirishda samarali usul sifatida e'tirof etilgan [3].

Quyida biz sizga sinfdan tashqari ishlarda musiqa orqali o'quvchilarning kitobxonlik kompetensiyasini shakllantirishda foydalanish mumkin bo'lgan usullardan bir nechtasini keltirib o'tamiz.

1. Adabiy asarlarni musiqiy chiqishlar bilan uyg'unlashtirish. O'quvchilar adabiy asarlarni o'qiyotganda, ularga mos musiqa qo'shiqlari yoki kuylar ijro etish kitobni yaxshiroq anglashga yordam beradi.

Masalan, badiiy adabiyotga oid kitobdagi she'rlarini o'qiyotganda, shunga mos klassik yoki mumtoz musiqani fon tariqasida tinglash; roman yoki hikoya qahramonlarining hissiyotlarini aks ettiruvchi musiqa tinglash.

2. Musiqiy spektakllar va dramatik chiqishlar tashkil qilish. O'quvchilar tomonidan adabiy asar asosida musiqiy spektakllar tashkil etilishi kitob mazmunini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Masalan, bolalar jamoasi tomonidan ertak yoki hikoya asosida musiqiy spektakl tayyorlash; mashhur she'rlarni kuyga solib kuylash.

3. Audiokitoblardan foydalanish. Musiqa bilan boyitilgan audiokitoblar bolalarda kitobga qiziqish uyg'otadi. Bu usul, ayniqsa, kichik yoshdagi o'quvchilar uchun samarali.

Masalan, ovozli kitoblarda musiqiy fon orqali muhitni tasvirlash; hikoyalar orasida qisqa musiqiy pauzalar yaratish.

4. Musiqiy kvest va viktorinalar tashkil qilish. Kitoblar asosida musiqiy kvestlar yoki viktorinalar tashkil qilish o'quvchilar o'rtasidagi sog'lom raqobatni shakllantiribgina qolmay, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini yanada oshiradi.

Masalan, adabiy asarlardagi voqealar yoki qahramonlarga mos musiqiy kuyni topish; kitoblar asosida musiqiy sahna ko'rinishlari tayyorlash.

5. Musiqa va kitob mavzusida ijodiy loyihalar. O'quvchilar musiqiy va adabiy asarlar asosida ijodiy loyihalar ishlab chiqishi mumkin.

Masalan, adabiy asarlar asosida qo'shiqlar yozish; asardagi voqealarni musiqiy kompozitsiya shaklida ifodalash.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, musiqa orqali kitobxonlik kompetensiyasini shakllantirish – bu o'quvchilarni adabiyot va san'atga yaqinlashtirishning samarali usuli. Bu yondashuv kitobga qiziqishni oshiribgina qolmay, o'quvchilarning ma'naviy, intellektual va estetik rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Ta'lim tizimida musiqadan kengroq foydalanish orqali kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Pankin A.G. “Музыка в педагогике: опыт использования”, Moskva: Prosveshchenie, 2006-yil.
2. Qurbonov Q. “Ta'lim-tarbiya jarayonida musiqa san'atining o'rne”, Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2012-yil.
3. UNESCO. “Arts Education in the World: Policies and Best Practices”, 2006-yil.



O'QUVCHILAR O'RTASIDA KITOBXONLIK VA O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH

Qayumova Shoxsanam To'lqin qizi,

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Guliston Davlat Universiteti doktoranti (DSc)



Anotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilar orasida kitobxonlik va o'qish savodxonligini rivojlantirish masalasi tahlil qilinadi. Kitobxonlikning o'quvchilarga ta'siri, bilim olishdagi roli va ularning nutqiy hamda tafakkuriy rivojlanishiga qo'shadigan hissasi yoritiladi. Shuningdek, maktab kutubxonalarining ahamiyati, ota-onalar va jamiyatning bu jarayondagi o'rni ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari kitobxonlikni rivojlantirish bo'yicha samarali usullarni tavsiya etishga qaratilgan.

Kalit so'zlar. o'qish savodxonligi, kitob o'qish madaniyati, bilim, ko'nikma, malaka, kitobxonlik.

Bugungi globalashuv davrida kitobxonlik va o'qish savodxonligi jamiyat taraqqiyotining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Yoshlarning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishiga, balki butun jamiyatning intellektual salohiyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, mamlakatimizda bu borada tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada o'quvchilar o'rtasida kitobxonlikni rivojlantirish va o'qish savodxonligini oshirishning dolzarbligi, ularni shakllantirish usullari va natijalari tahlil qilinadi.

Kitobxonlik va o'qish savodxonligi – inson tafakkuri va madaniyati rivojining muhim omillaridan biridir. O'quvchilar orasida kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirish va o'qish savodxonligini rivojlantirish nafaqat ularning bilim saviyasini oshirishga, balki tafakkur doirasini kengaytirishga ham xizmat qiladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan qator farmon va qarorlar bu jarayonni tizimli rivojlantirishga qaratilgan. Jumladan, “Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish to'g'risida”gi qaror [1] hamda “O'zbekiston Respublikasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi” [2]da kitob o'qishga bo'lgan e'tiborni oshirishda muhimligi ta'kidlangan. Ushbu hujjatlar asosida mamlakatimizda maktab kutubxonalari rivojlantirilmoqda, yoshlarni kitobga bo'lgan qiziqishini oshirish maqsadida turli tanlovlar, madaniy tadbirlar tashkil etilmoqda.

Kitobxonlik va O'qish Savodxonligining O'quvchilar Uchun Ahamiyati

1. Bilim va tafakkur rivoji – Kitob o'qish va savodxonlikni rivojlantirish o'quvchilarning nutq madaniyatini oshirish, dunyoqarashini kengaytirish va tahliliy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Ijodiy fikrlash va tanqidiy yondashuv – Kitobxonlik va o'qish savodxonligi orqali o'quvchilar mustaqil fikrlash, turli qarashlarni tahlil qilish va o'z nuqtai nazarini shakllantirish imkoniga ega bo'ladilar.

3. Til boyligi va savodxonlikni oshirish – Muntazam kitob o'qish natijasida o'quvchilar-



ning so‘z boyligi oshadi, imlo va uslubiy xatolar kamayadi.

4. Matn tushunish va tafakkur qobiliyatini rivojlantirish – O‘qish savodxonligi matn-ni chuqur tushunish, tahlil qilish va undan tegishli xulosalar chiqarish qobiliyatini oshiradi.

Dunyoning rivojlangan davlatlarida kitobxonlik va o‘qish savodxonligini rivojlantirish bo‘yicha samarali dasturlar ishlab chiqilgan. Masalan:

- **Finlandiya** – Maktablarda kitob o‘qish madaniyatini shakllantirish uchun turli interaktiv metodlar joriy etilgan. O‘quvchilar haftasiga kamida bir kitob o‘qishga rag‘batlantiriladi va har yili milliy kitobxonlik festivallari o‘tkaziladi[4].
- **Germaniya** – “Bir oila – bir kitob” loyihasi doirasida bolalar va ota-onalar uchun bepul kitoblar taqdim etiladi. Bundan tashqari, bolalar uchun kutubxonalarda qiziqarli tadbirlar va ma’ruzalar tashkil etiladi.
- **AQSh** – “Reading Is Fundamental” dasturi orqali bolalarga bepul kitoblar tarqatilib, ularning yoshiga mos keladigan adabiyotlar tanlab beriladi. Bundan tashqari, maktablarda “Storytelling” va “Book Clubs” kabi klublar faoliyat yuritadi[5].
- **Yaponiya** – Ta’lim tizimida har kuni o‘qishga bag‘ishlangan maxsus vaqt ajratilgan bo‘lib, bunda o‘quvchilar sinf xonasida yoki kutubxonada kitob o‘qish bilan shug‘ullanadilar.
- **Fransiya** – “Maktab kutubxonalari tizimi” kuchli rivojlangan bo‘lib, har bir maktab o‘quvchiga bepul foydalanish imkoniyatini beradigan zamonaviy kutubxonalar bilan ta’minlangan[3].

Bu tajribalar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish uchun davlat siyosati, maktab tizimi va jamiyatning qo‘llab-quvvatlashi muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. O‘quvchilar o‘rtasida kitobxonlik va o‘qish savodxonligini rivojlantirish ularning ilmiy va shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi. Buning uchun maktablar, ota-onalar va jamiyat birgalikda harakat qilishlari lozim. Kitobxonlik va savodxonlikni qo‘llab-quvvatlash orqali yosh avlodning tafakkur doirasini kengaytirish va ma’naviy yetuk shaxslarni tarbiyalash mumkin. Shunday ekan, har birimiz yoshlarni kitob o‘qishga undash, savodxonlikni oshirish va ular uchun qulay kitobxonlik muhitini yaratish yo‘lida harakat qilishimiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev, Sh. (2021). «Yoshlar ma’naviyatini yuksaltirish va ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish to‘g‘risida»gi qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (2020). “O‘zbekiston Respublikasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi”.
3. UNESCO (2021). “Reading Literacy and Education Development”. Paris: UNESCO Publishing.
4. Finlandiya ta’lim vazirligi hisobotlari (2022).
5. Reading Is Fundamental (2022). “National Reading Programs in the USA”.



BOLALARDA KITOBXONLIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA OILANING O‘RNI

Jabborov S.T,

*Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti “Mahalla-oila-maktab hamkorligi”
ilmiy tadqiqot bo‘limi katta ilmiy xodimi*



Annotatsiya. Maqolada bolalarda kitobxonlik ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘quvchi-yoshlarda mutolaa madaniyatini tarkib toptirishda oilaning o‘rni va kattalarning faoliyatlari, vazifalari haqida fikr yuritiladi. Zamonaviy maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishdagi asosiy vazifalar ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: bolalar kitobxonligi, kitobxonlik ko‘nikmasi, mutolaa madaniyati, kitobni se-vish, ota-ona, oila tarbiyasi, ertak, hikoya, she’rlar, usullar.

KIRISH. Mamlakatimizda o‘quvchilarning kitobxonlik ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘quvchi-yoshlarda mutolaa madaniyatini tarkib toptirish, tizimli yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish madaniyatini shakllantirishga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Shu bilan birga Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida kitobxonlik ko‘nikmalarini rivojlantirishning pedagogik shart sharoitlari, tashkiliy-integrativ modelini takomillashtirish, kitob o‘qishga qiziqishni tarbiyalashning interfaol texnologiyalarini ishlab chiqish dolzarblik kasb etmoqda.

ASOSIY QISM. Jamiyat, millatning rivojlanishi, taraqqiy etish tarixiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, bilimli, ma’naviyatli va ma’rifatli yoshlarning jamiyat yuksalishida o‘rni beqiyos. Bunday yoshlarni barkamol etib tarbiyalovchi asosiy omillardan biri-mutolaa qilish vositasi kitob hisoblangan. Bizni yerdan ko‘kka ko‘taradigan, barkamollik sari yetaklaydigan, insonlar qalbiga yorug‘lik va iliqlik kiritadigan, oq bilan qora, yaxshilik bilan yomonlik, vayronkorlik bilan bunyodkorlikning farqini ongli ravishda anglatishga yordam beradigan, insoniyat tomonidan yaratilgan eng noyob kashfiyot ham bu-kitobdir.

Kitob insonni ulug‘laydi, Vatanni sevis, insonparvarlik, o‘zi yashab turgan hayotga shukronalik hissi bilan qarash, boshqalarga mehr-muruvvatli va xushmuomala bo‘lish, atrofdagi insonlarga yaxshilik ulashish kabi insoniy fazilatlarni tarbiyalaydi. Kitobning inson hayotidagi ahamiyati beqiyos bo‘lib, u inson umr yo‘llarini yorituvchi so‘nmas nur, inson hayotiga mazmun baxsh etuvchi saodat manbai, har qanday vaziyatda ham hamroh bo‘lguvchi sodiq do‘st-dir.

Shu jihatlarni hisobga olgan holda, bugungi kunda yoshlar va aholi o‘rtasida kitobga bo‘lgan qiziqish va kitobxonlik darajasini oshirish hamda kitobxonlikni keng targ‘ib qilish bo‘yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Kitobxonlik amalda keng joriy etish jarayonida birinchi navbatda mavjud kutubxonalarni rekonstruksiya qilish, ularning moddiy-texnik bazasini yangilash, kerakli ilmiy va badiiy adabiyotlar bilan ta’minlash, kutubxonalar faoliyatida zamonaviy innovatsion texnologiyalarni keng joriy etishimiz va undan samarali foydalanishimiz mumkin. Bu ishlarni amalga oshirilishi uchun zarur chora-tadbirlar belgilab berilgan va